

Становище

от доц. д-р Невелина Попова,
преподавател по кино и анимационна драматургия в НБУ (професионално направление
8.4. Театрално и филмово изкуство (Кинознание, киноизкуство и телевизия)

за дисертационния труд
на **Гергана Савова Табакова**

за получаване на научната и образователна степен „доктор”
по професионално направление 8.2. Изобразително изкуство
на тема

**„Формиране и развитие на руския авангард (до 1922 г.) и влиянието му върху
творчеството на Сергей Айзенщайн (1920-1930 г.)”**

Дисертационният труд на Гергана Табакова, която аз не познавам, предизвика интереса ми със самото си заглавие. Така заявената тема предполага мащаб и дълбочина на мисълта. Териториите, които тя така храбро е решила да прекоси, са наистина сложни и необятни. Когато получих текста и видях обема му от над 400 страници, първата ми реакция не беше много добра. Та нали основна част от работата на всеки един докторант е да овладее потоците на мисълта и информация, да организира изследванията си в очаквания от него обем. Много бързо обаче, още с началните страници, аз разбрах, че този дисертационен труд е много сериозно и богато на материал и идеи изследване, което ще има своята собствена форма, логика и съответен обем, разклонявайки се неизбежно в различни посоки и паралели. Работата на Гергана Табакова се превърна за мен в особено преживяване, върна ме към годините на младостта ми, покори ме с мащаба и амбицията си да стигне до същността, до корена и връзките между процесите, с дързостта да преосмисли творчеството на Сергей Айзенщайн – през взаимните влияния и взаимодействия с другите изкуства - в цялостния културен контекст на времето, да го актуализира като неразделна част от руския авангард, разклоняващ се и противоречив, постоянно изплъзващ се от ясните формулировки ...

Основният текст е 422 страници, структуриран е в четири части – две основни големи глави с различни подзаглавия, увод и заключение. Изследването има богата (12 страници) библиография от 153 заглавия – на български, руски, английски и немски език латиница. Тя включва множество сборници, статии и книги от последните години, както и изложбени каталози, есета и публикации, съвременни за периода, който темата разглежда. Освен автореферата към дисертацията има богато приложение от 27 страници визуални материали – фотоси на картини, кадри, рекамни плакати, сценографски проекти, проекти за сценични костюми, табели на магазини, корици на книги, колажи.

Значимост на изследването

Този дисертационен труд се разгръща върху множество изследователски полета. Много изследователи са посветили години от живота си и на руския авангард, и на творчеството на Сергей Айзенщайн. С неговата монтажна теория и с класификацията му на видовете монтаж започват обучението си всички студенти в киноспециалностите. Те са част от азбуката на киноезика. И у нас едни от най-сериозните ни киноизследователи като Неделчо Милев и Владимир Игнатовски са посветили стотици страници на филмите и идеите на Айзенщайн. Сред чуждоезичните автори докторантката се опира в голяма степен на анализите и методологията на Дейвид Бордуел, когото и аз изключително високо ценя. Той се откроява и на полето на кинодраматургията с широтата на погледа си и не свежда драматургията до триактната наративна структура на доминиращата днес «американската парадигма». Убедена съм, че в тази безкрайна изследователска редица гледната точка и подходът на Гергана Табакова ще намерят своето достойно място. Това е гледната точка на художника, който търси паралелите в развитието и общите принципи на композиране и функциониране на различните изкуства. Фокусът ѝ върху киното е свързан с монтажните принципи на Сергей Айзенщайн, чиито корени младата авторка открива и в другите изкуства. Респектиращ е мащабът на тази работа, философското търсене на единство и синтез. Извеждането на монтажните принципи от идеята за синтез на изкуствата е основополагащата теза на Гергана Табакова, свърхзадачата на това изследване. Тя стига до нея без да бърза, през разклоняващи се във времето пътеки, с множество интересни примери от различни практики и идеи на авангардното изкуство – футуризм, кубофутуризм, примитивизъм, супрематизъм, необектно изкуство, дадаизъм, конструктивизъм, експресионизъм... акции, агитационно изкуство, атракциони... – като винаги се правят препратки към киното. Текстът увлича, набъбва, превръща се понякога в лабиринт, нишката сякаш се загубва, но отново се появява. Всичко се разглежда в постоянната му динамика – от взаимни влияния и постоянни взаимодействия. Основният фокус е върху паралелните процеси в живописа, театъра и киното. Не са подминати обаче и литературата и поезията, и заумния език, дори се споменават авторите на петербургското обединение ОБЕРИУ. Освобождаването от наратива е повсеместно, то тръгва от литературата и е свързано с деструкцията, с фрагментирането на света и естествено води до един по-друг експресивен монтаж, който да отразява именно драматично абсурдната разпокъсаност на света и чувствата. Процесите се разглеждат в контекста на политическите революционни промени, подмени, конфликти, натиск. Анализите на явленията и личностите в тяхната противоречивост са характерни за подхода на докторантката. Обогаляващи са нейните размисли за личностните вътрешни противоречия на самия Айзенщайн, както и за пътя на Кандински. Самият финал на дисертацията е посветен на съжителстващите противоречивости в изкуството, които всъщност поддържат творческия живец: интуитивно емоционално и рационално, колективно и индивидуално, контрол и свобода, субективно и обективно. В контекста на

авангарда тези антиномии се превръщат в повод за творчество ... И те сякаш неизбежно водят към монтажната естетика.

Много са интересните анализи и тези на Гергана Табакова, огромна е информацията, която тя е преработила, за да стигне до този текст. За съжаление в строгите рамки на едно становище не е възможно дори да се споменат голяма част от нейните открития, препратки, тези.

Цели и задачи, методология на дисертационния труд.

Централната цел на дисертацията е да изведе по-пълна от познатата досега картина на взаимодействието между изкуствата на руския авангард и творчеството на Айзенщайн. Във връзка с тази цел докторантката си е поставила четири основни изследователски задачи, свързани с отношението към наратива, с произхода на монтажната естетика, с различни аспекти от режисьорската практика на Сергей Айзенщайн, с общите източници, които имат отношение към изкуството на авангарда и творчествата на Айзенщайн.

Изследването е интердисциплинарно. Основно е използван формалният анализ, сравнително-описателният метод и неоформалистичният метод, най-вече при анализа на кинематографията на Айзенщайн. С така избраната методологична рамка и целите, и задачите на дисертацията са постигнати в пълнота.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Към трите формулирани от докторантката приноси на дисертационния труд аз бих добавила още един обогатяващ принос - конкретните точни и дълбоки анализи на филмите на Айзенщайн, както и на творбите на авангардните художници. Тези анализи са едно своеобразно актуализиране на това творчество и съпътстващите го идеи от днешна дата, през призмата на противоречията и конфликтността.

Преценка на публикациите по дисертационния труд. Цитиране от други автори

Мисля, че двете участия в научни конференции и двете публикации на Гергана Табакова в авторитетните научни издания „Изкуство и критика” и „Визуални изследвания” са достатъчно сериозни и представителни за нивото на младата авторка. Естествено е на този ранен етап от нейната преподавателска и научна кариера публикациите ѝ да не са многобройни, както и засега да не е цитирана в други научни изследвания. Това съвсем не омаловажава качествата и мащаба на нейния труд.

Мнения, препоръки и бележки.

Както вече неведнъж подчертах, аз наистина съм респектирана от мащаба на този дисертационен труд. Специално искам да поздравя научния ѝ ръководител проф. д.н. Правда Спасова за хоризонтите и куража, който очевидно тя е давала.

Имам все пак някои препоръки.

1. Разбирам, че е сложно да се обхване толкова огромен материал и че при една такава по-свободно разклоняваща се композиция някои неща неизбежно се повтарят, макар и в по-различен контекст. Но това създава усещане за повторения и текстът на места натежава. Затова, доколкото е възможно, да се съкрати.
2. Да се прегледат, прецизират и стегнат някои формулировки, които сега са или попретрупани или не са достатъчно ясни. Напр. – формулирането на втория принос, на втората и четвъртата задача. Да се прегледа и начина, по който Дзига Вертов се свързва със социалистическия реализъм. Сега ми звучи опростено, има и нотка на пренебрежение, което този изключителен поет на кинодокументалистиката не заслужава.
3. Без да съм категорична в тази си препоръка, мисля, че двете подглави на първа глава биха могли да разменят местата си. Първо да е „От модернизъм към авангард”, а после „Кинематография”.

Препоръчвам и очаквам тази дисертацията да се превърне в книга. Тя ще бъде интересна и ценна не само за студентите и професионалистите, но и за всички, които се интересуват от историята на изкуството, от различните художествени практики и взаимодействия.

Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

След всичко казано дотук аз убедено гласувам Гургана Табакова да получи научната и образователна степен „доктор” и гласувам „Да”.

7.9. 2022.

Невелина Попова